

Комаров С. А.

Горлівського інституту іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОБРАЗ М. С. ГУМІЛЬОВА У ЦИКЛІ НАРИСІВ О. В. АМФІТЕАТРОВА «ГОРЕСТНЫЕ ЗАМЕТЫ»

У статті пропонується аналіз образу Миколи Гумільова у книзі О. В. Амфітеатрова «Горестные заметы» (1921). Основним текстом, у якому зображується лідер акмеїзму, є однойменний нарис, написаний невдовзі після загибелі поета. У жанровому відношенні він представляє собою синтез некрологу і літературного портрету.

О. В. Амфітеатров проводить паралелі між більшовицькою та Великою французькою революціями і у цьому контексті порівнює Гумільова з Андре Шеньє, який також став жертвою революційного терору. А. В. Амфітеатров підкреслює думку про те, що арешт і вирок М. С. Гумільова – це інсинуація радянської влади, яка шукає потенційних ворогів усюди. У тексті нарису описується суперечливе ставлення поета до політики: вважаючи себе монархістом, він всіляко дистанціювався від соціального життя. Особливу увагу публіцист приділяє поглядам М. С. Гумільова на мистецтво і поезію, перед якими той схилився. Показуючи його позицію невторчання у політику, автор нарису прагне довести невинність Гумільова, а також – проілюструвати тезу про свавілля влади, нещадність більшовизму по відношенню до інакомислячих, про антигуманну сутність радянської ідеології.

У книзі О. В. Амфітеатрова характеризуються особистісні якості поета-акмеїста, серед них: благородство, принциповість, витримка, серйозність у сприйнятті усіх сторін життя. У ході розкриття образу М. С. Гумільова публіцист використовує інтертекст і різноманітні зіставлення. Одним з таких є порівняння з А. М. Майковим. Автор нарису вважає, що двох поетів різних епох поєднує майстерність, подібність естетичних позицій, розсудливість, «творчий холод», аристократизм. О. В. Амфітеатров багато у чому ідеалізує постать М. С. Гумільова, наповнює його образ суб'єктивною тональністю захоплення.

В інших текстах «Горестных замет» ім'я М. С. Гумільова виникає, як правило, у парі з іменем О. О. Блока. Це повторення стає мотивом, що слугує маркером тотальної дегуманізації соціуму при більшовиках. Говорячи про втрати, які понесла російська культура у революційні роки, О. В. Амфітеатров на прикладі трагічної долі М. С. Гумільова акцентує типовість явища.

Уходя дослідження для створення більш цілісної картини у якості матеріалу використані книга О. В. Амфітеатрова «Из литературных воспоминаний», де образ Гумільова доповнений автором, та нарис В. Ф. Ходасевича «Гумилев и Блок», у якому присутні певні перегуки з «Горестными заметами».

Ключові слова: М. С. Гумільов, нарис, революція, більшовизм, поезія, особистість, зіставлення.

Постановка проблеми. Спадщина О. В. Амфітеатрова (1862 – 1938), російського класика межі XIX-XX століть, широка і різнопланова. Свого часу він був відомий не тільки як белетрист, автор чисельних романів різної тематики та художнього рівня, але і як неординарний публіцист. В нарисах, статтях, фейлетонах, памфлетах, рецензіях він торкався найбільш нагальних проблем російського суспільства і культури. І. С. Шмельов у портретному нарисі, приуроченому до ювілея творчої діяльності письменника, називає О. В. Амфітеатрова «обличителем, проповідником, ходатаєм, розвлечателем, усмешником без злоби, исследователем,

приверженним к родному, ...вещателем, общественником ...раскрывающим язвы жизни, историком, судящим жизнь» [14, с. 480]. Його публікації в пресі, коментує автор «Неупиваемой Чашы», – це «всегдашнее, непрестанное горенье – во имя человека» [14, с. 479]. Гуманізмом сповнена книга «Горестные заметы» (1921), написана О. В. Амфітеатровим у перший рік еміграції. Нариси, які її склали, представляють своєрідний внесок прозаїка у таке значне явище російської літератури 1920-х років, як антибільшовицька публіцистика. Цикл може привернути увагу сучасного дослідника можливістю показати складну жанрово-стильову

природу книги, виявити функції впровадженого автором різноманітного інтертексту. Не менш, на наш погляд, цікаві відтворені О. В. Амфітеатровим у «Горестных заметах» портрети його сучасників. М. С. Гумільов – одна з найяскравіших фігур, чия особистість та життєві перипетії знайшли відображення в цій книзі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Публіцистична спадщина О. В. Амфітеатрова залишається відкритим полем для сучасного дослідника. За творчістю автора захищена єдина літературознавча дисертація, в якій розглядається його відомий роман «Восьмидесятники» (1907), окрему увагу в ній приділено аналізу суспільно-політичних поглядів письменника [12]. У статті О. М. Боташової [4], присвяченій зв'язку театральної критики О. В. Амфітеатрова з соціальними аспектами російської дійсності, вказується на таку особливість його естетики, як неприйняття «чистого мистецтва» і декадентства. В останньому він вбачав «деструктивное, темное начало», яке «противоречило самой сути художественного творчества, как понимал его публицист» [4, с. 21]. Роздуми дослідника за цим питанням представляють для нас особливий інтерес, тому що допомагають глибше зрозуміти ставлення О. В. Амфітеатрова до особистості і творчості М. С. Гумільова. Видання творів прозаїка наприкінці 1980-х – 1990-ті роки супроводжувалися передмовами і післямовами, в яких пропонувалися загальні характеристики його життя й діяльності: наприклад, В. Є. Красовський [9] та Є. Т. Прокопов [10] тільки вказують на важливість журналістських жанрів у творчості О. В. Амфітеатрова, не вдаючись до деталей з приводу своєрідності конкретних текстів, де вони реалізуються. А. І. Рейтблат у статті «Фейлетоніст в ролі мемуариста» [11], використовуючи біографічний метод, описує, також, професійне середовище журналістів на межі XIX-XX століть і місце в ній О. В. Амфітеатрова. Спроби аналізу власне книги «Горестные заметы» до недавнього часу не робилися. У 2019 році нами були підготовлені дві статті, зосереджені на деяких аспектах поетики циклу: образі Петрограда [7], жанрових кореляціях та інтертекстуальності [8].

Постановка завдання. Метою пропонованої праці є вивчення образу Миколи Гумільова у збірці нарисів «Горестные заметы». В ході дослідження ми співвідносимо особливості представленої інтерпретації особистості, життя і творчості поета з антибільшовицьким пафосом, який пронизує весь цикл. Також, для більш цілісної картини у якості

матеріалу нами використана книга О. В. Амфітеатрова «Из литературных воспоминаний», де образ Гумільова доповнений автором, і нарис В. Ф. Ходасевича «Гумилев и Блок», у якому присутні певні перегуки з «Горестными заметами».

Виклад основного матеріалу. Книга О. В. Амфітеатрова, яка складається з 17 нарисів та авторської передмови, розкриває письменницьку, доволі суб'єктивну та емоційну (хоча на самому початку публіцист каже про своє прагнення до об'єктивності) рецепцію побаченого і пережитого ним у Петрограді після приходу до влади більшовиків. Автор передає свої враження від спілкування з різними людьми – передусім, з літературного середовища. Основним текстом, в якому зображується М. С. Гумільов, є однойменний нарис, написаний незабаром після загибелі поета. У жанровому відношенні він являє собою синтез некрологу і літературного портрету. Серед інших нарисів «Горестных замет» ву подібному ключі організовані «А. Н. Чеботаревская», «Памяти Абрама Евгеньевича Кауфмана». Усі вони присвячені пам'яті нещодавно померлих людей, включають окремі біографічні відомості про них, оцінку їх діяльності, а також характеризують їх особистісні якості. Остання особливість наближує нариси О. В. Амфітеатрова до літературного портрету. В. С. Барахов, говорячи про цей жанр, так описує його сутнісні риси: «зображення індивідуальності людини, неповторності його “обличчя”, мислення, які виявляються як його характері, манері поведінки, мові, так і в його біографії, ...різноманітних прикметах його індивідуального буття, що відображають духовний світ відтворюваної особистості» [3, с. 12]. Амфітеатровські нариси, «Н. С. Гумилев», зокрема, так чи інакше торкаються вказаних аспектів.

Точкою відліку в образі лідера акмеїзму, який малює О. В. Амфітеатров, виступають міркування автора про більшовицьку революцію у ракурсі порівняння з Великою французькою – такий підхід типовий для російської публіцистики періоду Громадянської війни. Достатньо згадати «Окаянные дни» І. О. Бунина, «Несвоевременные мысли» М. Горького або «Статьи о революции» М. О. Волошина. Доводячи думку про те, що теперішня революція у багатьох смислах, передусім – у тому, що пов'язано з терором, – перевершує «свою грозную предшественницу», О. В. Амфітеатров називає особливо непримиренних більшовиків сучасними «зловними Маратиками, бесстыжими Гебериками и холодно-жестокими фанатиками робеспьерова толка» [1, с. 516], а їх жертв з числа

діячів культури порівнює з А. Л. Лавуазьє (натураліст і хімік) та М. Ж. Кондорсе (філософ і математик), страчених якобінцями. У цьому ж ряду виникає ім'я Андре Шеньє. Запропонована паралель з долею видатного французького журналіста і поета реалізується у зіставленні з Олександром Блоком і Миколою Гумільовим. Якщо у передчасній смерті першого радянська влада винна опосередковано (на думку публіциста, хворобу Блока посилювало «его короткое увлечение вихрем коммунистической революции» [1, с. 516], результатом якого стала поема «Двенадцать», і розчарування в її ідеалах, яке незабаром прийшло), то другий випадок – явна маніфестація злочинної природи більшовизму.

Зауважимо, що факт загибелі лідерів двох тенденцій російської поезії дозволив В. Ф. Ходасевичу оформити спогади про них в одному нарисі – «Гумилев и Блок» (1931) (згодом увійшов в книгу «Некрополь» (1939)). Автор детально відтворює свої зустрічі з поетами у 1921 році, який став для обох останнім, показує історію їх стосунків, в особливості – розбіжностей, акцентує протилежності їх характерів і рецепції поетичної творчості (підкреслимо, що В. Ф. Ходасевичу був ближчий Блок, а Гумільов в багатьох смислах – менш значний, що демонструється, наприклад, в наступному коментарі: «Для Блока его поэзия была первейшим, реальным духовным подвигом, неотделимым от жизни. Для Гумилева она была формой литературной деятельности. Блок был поэтом всегда, в каждую минуту своей жизни. Гумилев – лишь тогда, когда он писал стихи» [13, с. 260]). Текст В. Ф. Ходасевича вирізняє насичена фактографічність, хоча й забарвлена суб'єктивністю інтерпретації. В той самий час тут немає емоційності та категоричності в оцінці політики більшовизму, властивих О. В. Амфітеатрову. Причина смерті О. О. Блока описана просто, без будь-яких ідеологічних конотацій: «Он умер как-то “вообще”, оттого что был болен весь, оттого что не мог больше жить. Он умер от смерти» [13, с. 271]. Про «вбивство» М. С. Гумільова він не повідомляє нічого конкретного («Письма из Петербурга шли мрачные, с полунамеками, с умолчаниями» [13, с. 273]), за виключенням факту причетності якогось (ім'я не вказане) «подосланного» з «связями из высших советских сфер» [13, с. 272], котрий увійшов до поета в довіру, допомагав тому в організації «Будинку поетів». В. Ф. Ходасевич робить обмовку, що вже в еміграції від М. Горького він дізнався про наявність показань цього «некто» у справі Гумільова.

А. В. Амфітеатров послідовно проводить думку про те, що арешт і вирок М. С. Гумільова – це інсинуація радянської влади, яка шукає потенційних ворогів усюди. Автор нарису заперечує факт участі поета в «Таганцевській змові», так само, як ставить під сумнів існування самої «змови» – докладно про це йде мова в іншому «Горестных замет» – «Кровь, к небу вопиющая». Дотепер серед істориків існують розбіжності за цим питанням. В останніх дослідженнях учені, спираючись на нещодавно відкриті документи, доводять реальність «організації В. М. Таганцева» (наприклад, праця В. С. Измозіка [6]). На думку публіциста, в літературних колах того часу «не было ... писателя, более далекого от политики, чем этот цельный и самый выразительный жрец “искусства для искусства”» [1, с. 517]. У нарисі неодноразово задекларована гумільовська позиція «невтручання» в суспільне життя, його сприйняття поезії як «особого, магически очерченного круга, возвышенного над миром наподобие как бы некоего амвона» [1, с. 517]. «Поэзия была для него ... всем ... существом» життя, «поэтическая мысль и чувство переплетались в нем, как в древнегерманском мейстерзингере, с стихотворским ремеслом» [1, с. 517]; «Он писал свои стихи, как *будто* возносил на алтарь дымящуюся благоуханием жертву богам» [1, с. 518], – ці та подібні висловлювання проходять через весь нарис лейтмотивом. Їх метою є доказ невинності Гумільова у будь-яких злочинах. Відповідно, ці характеристики слугують непрямою ілюстрацією тези про свавілля влади, нещадність більшовизму по відношенню до інакодумців, про нелюдську сутність радянської ідеології.

У цьому ж контексті О. В. Амфітеатров вводить знамениту цитату з пушкінського вірша «Поэт и толпа»:

«Не для житейского волненья,
Не для корысти, не для битв,
Мы рождены для вдохновенья,

Для звуков сладких и молитв...» [1, с. 518] – М. С. Гумільов, як ніхто інший, мав повне право вимовити ці слова – впевнений письменник.

Тут проводиться ще одна аналогія: автор порівнює М. С. Гумільова з «безулыбочным священнодейцем» А. М. Майковим. За переконанням автора нариса, двох дуже різних поетів об'єднує «мастерство», «строгая размеренность вдохновения, рассудочность средств и при совершенном изяществе некоторый творческий холод» [1, с. 518]. Їх пов'язує, також, благородство і аристократизм, прагнення відстоювати «привилегию

говорить глаголом богов». І знову О. В. Амфітеатров робить допущення, цього разу – у вигляді посилання на листи О. С. Пушкіна (в одному з них згадується про когось з лицейських друзів поета: як той «гордо хвалился: “В стихах моих может найтись бессмыслица, но проза – никогда!”» [1, с. 518]), що так міг сказати і Гумільов.

В серії мемуарів О. В. Амфітеатрова «Из литературных воспоминаний», яка видавалася в 1923 році в берлінській газеті «Руль», зіставна характеристика А. М. Майкова та М. С. Гумільова продовжена. Автор називає їх «дедом» і «внуком», проводить паралелі не тільки між їх творчими методами, підходами до створення віршів, але й між перипетіями їх долі і світоглядів (наприклад, обидва багато подорожували, обидва «чрезвычайно религиозными людьми, православными строго византийского чина» [2, с. 238], обидва – прибічники моралі) та характерами. Беручи до уваги, зокрема, той факт, що Майков став чиновником і, завдяки своїй сумлінності та серйозності, дослужився до високих постів, Амфітеатров говорить, що невідомо, чого досягнув би Гумільов, якщо прожив довге життя. Не виключено, що він, як і Майков, зайняв би значну позицію в суспільстві, адже у його натурі теж виявлялися «исполнительность и способность, даже любовь к дисциплине, точность и срочность в работе, строгая отчетность при очень хорошем умении считать и правильной самооценке» [2, с. 239]. Автор спогадів доходить висновку, що Гумільов «был поэт-джентльмен – и даже не современный, а 20-30-х годов прошлого века» [2, с. 240].

Єдиною причиною смертного вироку, за припущенням О. В. Амфітеатрова у «Горестных заметах», могла бути поведінка М. С. Гумільова на допитах. Слідчі НК напевно запитували поета про політичні погляди і могли зачепити при цьому його самолюбство, а той, за натурою принципова і прямолінійна людина, не міг «отвильнуть от подобного вопроса каким-нибудь спасительным обиняком» [1, с. 521] і сказав правду: що він монархіст. Тут О. В. Амфітеатров вступає в певне протиріччя: до цього всіляко акцентуючи, що лідер акмеїзму жив тільки поезією і був далекий від політики, тепер заговорює про «міцну» прихильність до монархізму: «В обществе товарищей – республиканцев, демократов и социалистов – он без страха за свою репутацию заявлял себя монархистом (хотя очень не любил Николая II и все последнее поколение павшей династии)» [1, с. 521]. В цьому фрагменті автор нарису протиставляє «монархізм» М. С. Гумільова власному

«демократичному республіканізму» і згадує одну розмову з ним: «Как-то раз я, шутя, напомнил ему, что Платон в своей идеальной утопии государства советовал изгнать поэтов из республики. “Да поэты и сами не пошли бы к нему в республику”, – гордо возразил Гумилев» [1, с. 519]. Хоча, з іншого боку, це може свідчити про суперечливість характеру самого поета.

Стриманість у вияві почуттів сусідила в ньому з іноді виникаючим бажанням побалакати по душам з людьми, чимось йому близькими (О. В. Амфітеатров наводить один приклад подібної відвертості). В. Ф. Ходасевич у згадуваному вище нарисі також звертає увагу на певну «душевную нестабильность» М. С. Гумільова: описується їх зустріч напередодні арешту, під час якої він виказав «необычайную живость, ...особую даже теплоту, ему, как будто бы, и вообще несвойственную» [13, с. 272]. Серед інших особистісних якостей поета О. В. Амфітеатров називає серйозність у сприйнятті усіх сторін життя, «храбрость и присутствие духа, закаленные и в ужасах великой войны, и в диких авантюрах сказочных африканских пустынь» [1, с. 521]. Безумовно, автор нарису багато в чому ідеалізує постать М. С. Гумільова, наповнює його образ суб'єктивною тональністю захоплення, що потрібно співвіднести з основною метою усього циклу – засудити ексцеси більшовицької політики, згідно якій фізичне знищення негодних, навіть неординарних і видатних особистостей, – звичайна справа.

В інших текстах «Горестных замет» ім'я Гумільова виникає, як правило, у парі з іменем Блока. Це повторення стає мотивом, який слугує немов маркером тотальної дегуманізації соціуму при більшовиках. Але контекст і деякі функції згадування двох митців, які стали жертвами радянської влади, відрізняються. Так, у нарисі «Воззвание М. Горького» О. В. Амфітеатров висловлює своє обурення двозначною позицією «буревісника революції» «между интеллигенцией и ее палачами» [1, с. 522]. Відоме звернення М. Горького «Честные люди» до європейської спільноти з проханням про допомогу голодуючій Росії автор нарису вважає черговим виявом подібного лицемірства. «Стоит человек на европейской паперти, протягивает руку за подающим, а в другой руке держит камень, а языком ругательски ругает просимого добродетельного дателя. ...Что уж кланчить именем Достоевского там, где морят насмерть голодною цингою Александра Блока и расстреливают Гумилева. ...как пригибает к земле русское достоинство и самосознание эта вечная

хвастиливо-просительная песня: "...Поддержите и спасите наше мерзейшее антикультурное настоящее за то, что мы имели очень хорошее культурное прошлое... собственными нашими руками оскверненное и уничтоженное!"» [1, с. 523-526], – так однаково безкомпромисно засуджує письменник і свого колегу, з яким його довгі роки пов'язували дружні стосунки (про це свідчить їх багаторічне листування; докладніше про Горького і Амфітеатрова див. [12], [5]), і більшовизм, в цілому.

Нарис «А. Н. Чеботаревская» пов'язує імена двох поетів зі створеною владою плачевною ситуацією, в якій літератори, щоб вижити, вимушені ставати членами всляких культурно-просвітницьких організацій. Втім, мимоволі йдучи таким чином за більшовиками, представники творчої інтелігенції не витримують різноманітного тиску, в першу чергу, ідеологічного, їх життя трагічно обриваються – така доля багатьох, не тільки О. О. Блока і М. С. Гумільова, – зокрема, критика і перекладачки А. М. Чеботаревської, пам'яті якої присвячений нарис (вона покінула з собою). Продовжує сумний ряд фігура публіциста та видавця А. Є. Кауфмана – про нього йдеться у відповідному нарисі. Після революції він керував Домом літераторів, організацією взаємодопомоги діячів мистецтва і науки. Блок і Гумільов входили у склад комітету цього співтовариства. Кауфман помер від хвороби, «нажитой в беспрестанных волнениях и хлопотах за погибающих от голода и Чрезвычайки собратьев» [1, с. 594], – знову лунає авторська інвектива на адресу ленінської партії. Знову і знову говорячи про втрати, які понесла російська культура в революційні роки (тут необхідно згадати і присвячений діяльності НК нарис «Кровь, к небу вопиющая», і «Кому на Руси жить хорошо», текст, який підсумовує цикл) – загибель М. С. Гумільова серед них – одна з тих, що викли-

кають найбільше обурення і скорботу, О. В. Амфітеатров акцентує типовість явища.

Висновки і пропозиції. Серед постатей літераторів і діячів російської культури, до зображення яких звертається автор циклу «Горестные заметы», особистість Миколи Гумільова представляється однією з найбільш важливих – в контексті ідейно-тематичних особливостей книги. Нарис, присвячений безпосередньо М. С. Гумільову, сполучає ознаки некрологу і літературного портрету. Проводячи паралелі між більшовицькою і Великою французькою революціями, О. В. Амфітеатров уподібнює лідера акмеїзму Андре Шеньє, який також став жертвою терору. Автор нарису намагається довести тезу про те, смертний вирок М. С. Гумільова сфабрикований радянською владою. У тексті нарису описується суперечливе ставлення поета до політики: вважаючи себе монархістом, він, втім, усіяко дистанціювався від соціального життя. Особливу увагу О. В. Амфітеатров приділяє поглядам М. С. Гумільова на мистецтво і поезію, перед якими він схилився. Також, характеризуються особистісні якості поета, серед них: благородство, принциповість, витримка. У ході розкриття образу М. С. Гумільова публіцист залучає інтертекст і різноманітні порівняння.

Проблемами, порушеними в цій та попередніх наших статтях за «Горестными заметами» О. В. Амфітеатрова, коло можливих питань для вивчення не вичерпується. Зокрема, для з'ясування особливостей рецепції особистості М. С. Гумільова сучасниками можливий зіставний аналіз образу поета в публіцистиці і документальній прозі 1910-30-х років. Також, інтерес представляє детальне дослідження функцій різноманітних цитат, алюзій та ремінісценцій в тексті циклу «Горестные заметы». У цьому полягає перспектива розробки теми.

Список літератури:

1. Амфиатеатров А. В. Горестные заметы. *Амфиатеатров А. В. Собрание сочинений: в 10 т. Т. 10. Кн. 2. Мемуары. Горестные заметы. Воспоминания. Портреты. Записная книжка. Пародии. Эпиграммы.* Москва: НПК «Интелвак», ОО «РНТВО», 2003. С. 487–610.
2. Амфиатеатров А. В. Из литературных воспоминаний. Москва-Берлин: Лирект-Медиа, 2016. 241 с.
3. Барахов В. С. Литературный портрет (Истоки, поэтика, жанр). Ленинград: Издательство «Наука». Ленинградское отделение, 1985. 312 с.
4. Боташева Е. М. Театр и социум в публицистике А. В. Амфиатеатрова. *Филологос.* 2012. Вып. 13. С. 18–26.
5. Бялик Б. А. «Организация левой печати наша задача». *Литературное наследство. Т. 95. М. Горький и русская журналистика к. XIX – н. XX века. Неизданная переписка* / гл. ред. В. Р. Щербина. Москва: Наука, 1988. С. 9–30.
6. Измозик В. С. Петроградская боевая организация (ПБО) – чекистский миф или реальность? *Исторические чтения на Лубянке. 1997-2007* / Ред. совет: Зданович А. А. и др. Москва: Кучково поле, 2008. С. 140–149.

7. Комаров С. А. Образ «красного Петрограда» в цикле очерков А. В. Амфитеатрова «Горестные заметы». *Проблеми сучасного літературознавства*. 2019. Вип. 29. Одеса, 2019. С. 125–134.
8. Комаров С. А. Поетикальні особливості книги О. В. Амфитеатрова «Горестные заметы»: жанрові кореляції та інтертекстуальність. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 82. Харків, 2019. С. 18–23.
9. Красовский В. Е. Александр Амфитеатров журналист и писатель. *Амфитеатров А. Закат старого века: Романы, фельетоны, литературные заметки*. Кишинев: Литература артистикэ, 1989. С. 632–650.
10. Прокопов Т. Какая самопожертвенная жизнь! Вехи судьбы и творчества А. В. Амфитеатрова. *Амфитеатров А. В. Бабы и дамы: Романы и рассказы*. Москва: Терра, 1997. С. 5–18.
11. Рейтблат А. И. Фельетонист в роли мемуариста. *Рейтблат А. И. Писать поперек: статьи по биографии, социологии и истории литературы*. Москва: Новое литературное обозрение, 2014. С. 356–370.
12. Сотникова Ю. А. А. В. Амфитеатров и его роман «Восьмидесятники» в социокультурном контексте 1880-х – начала 1900-х годов: автореферат дисс. ...канд. филол. наук: спец. 10.01.01. «Русская литература». Тамбов: Тамбовский государственный университет им. Г. С. Державина, 2006. 22 с.
13. Ходасевич В. Гумилев и Блок. *Ходасевич В. Европейская ночь. Стихотворения. Воспоминания / Серия «Библиотека всемирной литературы»*. Москва: Эксмо, 2013. С. 260–273.
14. Шмелев И. С. Русский писатель. Полвека писательского труда А. В. Амфитеатрова. *Шмелев И. С. Собрание сочинений: в 5 т.* Москва: Русская книга, 1998-2000. Т. 7 (доп.). Это было: Рассказы. Публицистика. 1999. С. 477–481.

Komarov S. A. IMAGE OF N. S. GUMILYOV IN A. V. AMFITEATROV'S «WOEFUL NOTES»

The article is dedicated to the analyses of image of Nikolay Gumilyov in A. V. Amfiteatrov's cycle of essays «Woeful Notes» (1921). The main text, which depicts the leader of Acmeism in the book, is the essay of the same title, written shortly after the poet's death. Its genre correlates with obituary and literary portrait.

A. V. Amfiteatrov draws parallels between the Bolshevik and the Great French revolutions and in this context compares Gumilyov to André Chénier, who also fell victim of revolutionary terror. A. V. Amfiteatrov emphasizes the idea that the arrest and verdict of N. S. Gumilyov is the insinuation of Soviet authorities, which look for potential enemies everywhere. The text of the essay describes the poet's contradictory attitude to politics: considering himself a monarchist, he in every way distanced himself from social life. The publicist pays special attention to N. S. Gumilyov's views on art and poetry, which he worshiped. Showing his position of non-interference in politics, the author of the essay wants to prove Gumilyov's innocence, and, also, to illustrate the thesis about despotism of the authorities, the ruthlessness of Bolshevism towards dissenters, the anti-human essence of Soviet ideology.

A. V. Amfiteatrov's book characterizes the personal qualities of the poet, among them: nobility, integrity, endurance, seriousness in his perception of all aspects of life. Revealing the image of N. S. Gumilyov, the publicist uses intertextuality and various comparisons. One of them is a comparison to A. N. Maykov. The essayist believes that two poets of different epochs are united by skill, the similarity of aesthetic positions, rationality, «creative cold», aristocracy. A. V. Amfiteatrov idealizes the figure of N. S. Gumilyov in many respects, fills his image with the subjective tone of admiration.

In other texts of «Woeful Notes» the name of N. S. Gumilyov appears, as a rule, in a pair with the name of A. A. Blok. This repetition becomes a motive that serves as a marker of total dehumanization of society under the Bolsheviks. Speaking about the losses that Russian culture suffered in revolutionary years, A. V. Amfiteatrov, using the example of N. S. Gumilyov's tragic fate, emphasizes the typicality of the phenomenon.

In the course of the research, to create a more holistic picture, A. V. Amfiteatrov's book «From Literary Memoirs», where image of N. S. Gumilyov is supplemented by the author, and the essay «Gumilyov and Blok» by V. F. Khodasevich, in which there are certain references to «Woeful Notes», are used.

Key words: N. S. Gumilyov, essay, revolution, Bolshevism, poetry, personality, comparison.